

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен

“доктор“ по професионално направление 2.1. Филология

(Общо и сравнително езикознание – английски език)

Автор на дисертационния труд: Христина Фотис Терзопулос

Тема на дисертационния труд: Членуването в английския и новогръцкия език и

анализ на грешките на гърци, изучаващи английски език като чужд

(“Article Usage in English and Modern Greek and an Analysis of Errors

Committed By Greek Learners of English as a Foreign Language”)

Рецензент: проф. д-р Петя Начева Осенова, СУ „Св. Кл. Охридски“

Христина Фотис Терзопулос е родена в гр. Велинград на 20 август 1980 г. Тя притежава двойно гражданство - българско и гръцко. През 1999 г. завършва средното си образование в гр. Драма – Гърция. Дисертантката има завършени две бакалавърски степени в направление Филология във Философския факултет на Солунския университет „Аристотел“. Едната е английска филология (2000 г. – 2004 г.), а втората е италианска филология (2005 г. – 2013 г.). Във връзка с изключително добрата филологическа подготовка на дисертантката трябва да се отбележи, че тя владее четири езика извън своя майчин български. Това са гръцки, английски и италиански. През 2014 г. Христина Фотис Терзопулос се дипломира с професионална квалификация „Мениджър в образованието“ в Педагогическия факултет на ЮЗУ. Тя има голям опит в преподавателската дейност. От 2004 г. до момента тя е учител по английски език и също така работи в Министерството на образованието, научните изследвания и религиозните въпроси на Република Гърция.

Докторантката е представила три свои публикации, две от които са отпечатани, а третата е под печат. Те са достатъчни за защита. Една публикация е от конференция, а две са в списание и годишник. Бих препоръчала на Христина Фотис Терзопулос да публикува своите изследвания и в издания извън ЮЗУ. По този начин нейните идеи ще получат по-голямо разпространение и ще бъдат верифицирани на повече места.

Авторефератът (66 стр.) е на български език и отразява пълно и точно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Имам една бележка по отношение на превода на понятието *familiarity* (стр. 8) от Втора глава. От моя гледна точка трябва да се преведе като *познатост*, а не като *фамилиарност*, което има друга конотация в българския език.

Изведените седем приноса са представени коректно. Принос 6 за тенденцията към фосилизация е по-скоро извод и насока за бъдеща работа. Аз бих добавила като приноси и

следните: детайлният анализ на грешките на всяко от трите равнища на обучение и изработването на трите теста за експеримента.

Темата на дисертацията е изключително актуална и с директно приложение в чуждоезиковото обучение. Макар че тя се фокусира върху грешките на гърците при употреба на членувани форми в английския език, резултатите са приложими и при обучението на хора от другите балкански езици с артикли (използвам този термин за членните форми, следвайки „Българска граматика. Морфология“ на Р. Ницолова, 2008), каквито са българският, румънският, както и изобщо към обучението на английски на чужденци. Усвояването на артиклите в английския език е един от основните проблеми пред чужденците наред с употребата на глаголните времена и подредбата на адвербиалите в изречението. Дисертантката е използвала богат набор от квалификативни и квантитативни подходи. Това са контрастивният анализ, анкетният метод, тестологията, статистическият анализ. Работата предлага теоретична и експериментална част.

Дисертационният труд на Христина Фотис Терзопулос (190 стр.) е на английски език. Той съдържа увод, пет глави, заключение, използвана литература и три приложения. Списъкът с използваната литература включва 132 заглавия основно на английски и гръцки език. Те съдържат фундаментални и съвременни теоретични трудове за детерминацията, както и трудове за приложните аспекти на детерминацията, и в частност членуването, при обучението на английски език като чужд. Много приятно впечатление прави и фактът, че има списък на съкращенията в началото, а в края са изведени ограниченията на изследването, както и насоките за бъдеща работа. Много ценни с информативността си са обобщенията след всеки раздел и подраздел.

Уводът коректно представя мотивацията за избора на темата, основната цел и задачите на изследването. Целта е не само да се направи типология и анализ на грешките на гърци, изучаващи английски език, но и да се изследва хипотезата доколко тези грешки се дължат на интерференция с родния език, където също има членуване. Ясно са очертани конкретните четири авторски хипотези, които по-нататък се потвърждават от изследването, а именно, че грешките в по-голяма степен се очакват при хиперизползването на определителни член по принцип, при употребата му пред собствени имена, при липсата на поставяне на неопределителен член пред съществително, което е в обектна позиция, и при смесването на двата артикъла.

Първа глава „Преглед на литературата“ съдържа две подчасти. *В първата* се представят три теории, свързани с чуждоезиковото обучение. Това са контрастивният анализ, анализът на грешките и междинният език. Показва се връзката между тях, а

именно, че анализът на грешките се развива като отговор на критиките на контрастивния анализ, чиято силна версия отчита ролята на езика на обучаемите като отрицателна. По-късно се отчита и положителната роля на междинния език в процеса на обучение. Той се разглежда като отделна езикова система, в която е нормално да се съдържат и грешки. Коментират се понятията трансфер и интерференция. Много ценни са цитираните процедури, предложени от различни учени, при прилагането на тези теории в практиката. *Във втората подчаст* се разглеждат проучвания върху усвояването на артиклите в английския език от чужденци. Посочва се, че обучаемите, в чийто роден език има артикли, се справят по-добре с усвояването на английския определен и неопределителен член.

Бих препоръчала да се погледне и монографията на Савелина Банова от 2018 г. „Езиково усвояване: вариации в параметрите при морфосинтактични реализации в междинния български език“, УИ „Св. Кл. Охридски“. Там се разглеждат особеностите на българския междинен език. Макар че в настоящия дисертационен труд се изследва в някаква степен междинният гръцки език, мисля, че дисертантката може да почерпи още идеи за бъдещите си разработки.

Втора глава „Определеност“ разглежда параметрите на тази семантично-прагматична категория, в рамките на която се реализира членуването. Обръща се внимание на характеристиките на определеността като познатост, идентификация, уникалност и включване. Също така се разглеждат понятията референтност и специфичност, както и генеричност. От моя гледна точка по-коректно е да се говори за категорията определеност/неопределеност, за да се обхванат всички нейни членове. Тази глава е много важна, защото без разбирането на семантиката и прагматиката на определеността не може да се разберат условията на употреба на артиклите. Дисертантката е разгледала всички най-основни концепции, сред които тези на Лайънз, Хокинс, Куърк и съавтори, също и на Ръсел. Трябва да отбележа, че категорията определеност/неопределеност, или още детерминация, е една от най-сложните за проучване категории. Затова подкрепям стратегията на дисертантката да обърне внимание само на избрани основни фактори, които влияят на граматическите и лексикалните средства при изразяването на тази категория.

Не съм съгласна обаче с твърдението, че референтност и специфичност се използват взаимозаменяемо (стр. 36). От моя гледна точка референтността е определена и неопределена, а вече неопределеността е специфична или неспецифична. Генеричността е разглеждана отделно при трите грами на определеността: неопределителен член,

определителен член и нулев член. Мисля, че подобен подход, макар и невинаги (еднакво) приложим към всички грамими, би бил успешен и при представянето на останалите понятия.

Трета глава „Членните форми в английския език“ се фокусира конкретно върху спецификата в семантиката и използването на артиклите в английския език. Тук отново трябва да подчертая богатата библиографска осведоменост на дисертантката, както и нейната способност да извежда концептуално позиции, дефиниции и т.н. След краткото историческо и типологическо въведение за произхода и видовете класификации на английските членни артикли, което е важен аспект за целите на обучението, дисертантката дискутира употребите им. Тя приема класификацията на Куърк и съавтори, т.е. *a, the* и *нулев член*. Особено интересна е дискусията за броя на артиклите в английския език, защото тя е в сила и за другите езици, в които има артикли. Посочени са фактори като типа на съществителното, референция и генеричност. Подробно са дадени примери по класификацията на Куърк и съавтори, обогатена с още илюстративен материал. Тази класификация е основно семантична и не е хомогенна от гледна точка на отделните типове употреби – едни отчитат по-абстрактни фактори (като ситуационната референция), а други – по-конкретни, като съществителните за назоваване на националност, части на тялото, болести и др. Но както споменах и по-рано, самата категория е доста сложна и няма най-добра отправна точка за представянето ѝ.

Четвърта глава „Членните форми в новогръцкия език“ описва особеностите на определителния и неопределителния член в съвременния гръцки език. Съществуването на нулев член е дискуссионно, но той също е разгледан. Става ясно, че за разлика от английския определителен член, гръцкият се съгласува по род и число с името, и че при определени условия може да се появи многократно във фразата. Неопределителният член също се изменя по род и падеж, но се използва само в ед. ч. Показана е употребата им чрез класификацията на Куърк и съавтори. Много добре са открити приликите и разликите. Таблица 6 показва нагледно резултатите от сравнението. В края на тази глава са представени отново и въпросите, които ще се проучват по-нататък с помощта на гръцките респонденти. Те са четири и са следните: 1. Ще се наблюдава ли свръхупотреба на определителен член?; 2. Ще се появят ли грешки при собствените имена?; 3. Ще бъде ли пропускан неопределителният член пред имена в ролята си на глаголни компоненти? и 4. Дали най-малкият процент грешки ще се дължи на смесването на определителен и неопределителен член? Една забележка, която имам, е по отношение на начина на представяне на примерите по принцип. Би трябвало първо да се даде

гръцкият пример в оригинал (както е и сега в работата), после да се представи този пример чрез т.нар. глоси чрез английски и допълнителни маркери, за да стане ясно на читателя как се реализира явлението в гръцки, и след това вече да се даде правилният английски вариант.

Пета глава „Анализ“ представя експерименталната част на изследването. Субектите са 205 на брой и включват гръцки ученици между 13 и 17 години. Много ценно е разделянето на респондентите на три нива според Общата европейска езикова рамка - A2, B1 и C1. По този начин може да се проследят проблемните моменти при усвояването на членуването на всяко едно равнище. За целите на изследването дисертантката създава три теста – по един за всяко ниво. Броят на въпросите логично нараства с всяко следващо равнище. Изследването е направено с програмата SPSS Statistics, която позволява статистически анализи с различни методи и по различни критерии. Много добре са описани параметрите на изследването, което би позволило то да бъде сравнено с други подобни изследвания в бъдеще. Експериментът е протекъл на два етапа: единият е класификация на грешките и проучване дали има интерференция от родния език, а вторият е сравнение на грешките между трите нива на обучение. Във втория етап като метод се използва графична кутия с данните и еднофакторен дисперсионен анализ. Това е изключително приносна част в дисертацията, защото показва резултати за грешките на всяко едно ниво, както и в сравнителен контекст между тях. В този смисъл владенето на статистически методи от дисертантката е изключително предимство. Направен е подробен анализ кои типове грешки и при кои форми за определеност/неопределеност се дължат на интерференция с родния език. Така всички поставени хипотези се подкрепят по един или друг начин. Като цяло се оказва, че ниво А се отличава от нива В и С. Между последните две няма съществена разлика. На мен лично не ми стана много ясно кои отношения са статистически значими и кои не. Има коментари на места, но би било добре да се изведат таблично.

Заклучението накратко резюмира труда, обобщава резултатите, с които се подкрепят представените в началото хипотези. Подчертава се, че получените резултати са в синхрон с подобни изследвания и за носители на други езици. Става ясно, че проблемът с правилното използване на артиклите остава и при напредналите нива на обучение.

Представеният труд има ясно изразени научни и научно-приложни приноси. Научните се изразяват в проучването на подходящата литература, в критичната съпоставка между две системи на артиклите на обща теоретична основа и в анализите

на резултатите, а научно-приложните са в изготвянето на тестовете и събирането на данните; в избора на подходящи статистически инструменти и в интерпретациите на резултатите с оглед на подпомагането на обучението по английски език като чужд.

Въз основа на всичко казано от мен по-горе по отношение на качествата на представената дисертация, бих искала да заявя, че убедено предлагам на уважаемото жури да присъди на Христина Фотис Терзопулос научната и образователна степен „доктор“.

5.06.2021 г.

Рецензент:
(подпис)